

GALARGAN

AR OL Y DIWEDDAR

WILLIAM LEWIS WILLIAMS (Gwilym Craig y Tyle),

Yr hwn a fu yn Aelod a Diacon ffyddlon yn Eglwys Soar, Rhymni, am flynyddau lawer. Testyn cystadleuol Eisteddfod Soar, 1892. Beirniad, ^{Mr.} T. Richards (Epsilon). Cadeirydd, S. G. Lewis, Ysw., Penarth.

Y FEIRNIADAETH.—(HIRAETH-FAB) a ddefnyddia y termau "Daear ddu," "Angeu du," "Coch" yw'r ddaear yn y parthau gorllewinol o Gymru. Yn y broeydd a'r gwastadeddau—"meusydd gwynic i'r cynhauf." Ai Collier yw y bardd, yn barnu y ddaear yn ddu oddiwrth y glo? Dywed Dr. Watts "O! what *howling* land is this that yield us no supply." Dogs do *howl*, not the land. Can yn fwy nefolaidd pan y dywed "We are marching through Immanuel's land to finer world above." Tegwch âg "Hiraeth-Fab" yw dywedyd fod spotiau duon mewn un ystyr ar y ddaear, ac i'r enwog GWILYM aml deimlo dwysder eu duwech. Cynwysa cyfansoddiadau "Hiraeth-Fab," "Gwilym," ac "Un o Blant yr Ysgol," syniadau swynol, glwysion, coethus, a barddonol, gwir deilwng o'r gwron GWILYM CRAIG Y TYLE. Darlunia un GWILYM yn ei wendid corphorol. Llall a ddarlunia ddwysder ei deimladau a berth ei egwyddorion. Darlunia un ef yn gweddio a wyllo. Llall a'i darlunia yn barddoni a chanu. Darlunia un yr addfwyn weithiwr yn ei waith. Llall y bardd yu ymorphwys odliwrth ei waith. Darlunia un ef fel pechadur. Llall a'i gwel ef wedi ei olchi yn ngwaed yr Oen. Darlunia un y golled o'i golli. Llall yr enill o'i gael. Ceir ganddynt ddarlun byw o'r enwog GWILYM.

YN ei fedd mae GWILYM anwyl!
 Ninau yn ein dagrau sydd;
 Cenad ddaeth i wlad y ddaear,
 Fod ei eisieu'n Ngwlad y Dydd;
 Wyla'r "Ysgol" a'r "Genhadaeth,"
 "Cyrddau'r Wythnos," hwythau sydd
 Yn eu galar—iddynt golli
 Un o ddewrion dadau'r ffydd.
 Gwell oedd ganddo rhoi na derbyn,
 Rhoi o hyd tra bu ef byw;
 Tanau llonaf telyn GWILYM
 Ydoedd rhoi at achos Duw;
 Dydd ei angladd, dagrau gloewon
 Dreiglent, fel rhyw dystion dwys
 Am y golled fawr i Soar,
 Rhoi'r fath galon dan y gwys.
 Gair ei Dduw oedd llyfr ei fywyd,
 Nid ffug-chwedlau gwag y llawr,
 Dyfnion bynciau byd tragwyddol,
 Oddynt bethau'r enaid mawr;
 Gwell oedd ganddo dŷ Duw'r lluoedd
 Na'r palasau gwycha'u rhyw,
 "Fel y brefa'r hŷdd am ddyfroedd,"
 Brefai yntau am dŷ Dduw.
 Collwyd *bardd*, a *cherddor* trylwyr,
 Pan y collwyd ef o'n mysg;
 Collwyd yr *hanesydd* enwog,
 A'r seryddwr mawr ei ddysg;
 Gadael wnaeth fyd y gorthrymder,
 Croesodd donau'r afon gref,
 R'hyn fu'n *golled fawr* i'r ddaear,
Eliw mawr fu iddo ef.
 Nid yw'r fron yn gyfyng heddyw,
 Nid oes peswch arno ef,
 Clir yw'r llais, mor glir a'r angel!
 Yn hardd gôr y drydedd nef;
 Ar ei fron dysgleiria heddyw
 Hardd fathodyn aur y nef,
 Ac mae'r geiriau: "Da, was ffyddlon,"
 Wedi'u cerfio arno ef.
 Duw a noddo yr amddifaid,
 A'r perth'nasau ar bob llaw;
 Efelychwn ninau'r rhiniau,
 Nes cyd-gwrdd yr ochr draw;
 Cwrdd heb ofni mwy ymadael,
 Cwrdd heb drallod, cwrdd heb boen,
 Cwrdd i ganu'r anthem nefol,
 O dragwyddol fawl i'r Oen.

UN O BLANT YR YSGOL.

BETH yw'r cwynfan? beth yw'r galar?
 Beth yw'r ocheneidio sydd?
 Beth yw'r wyllo? beth yw'r dagrau?
 Welai yma ar bob grudd?
 A oes yma glaf yn gorwedd?
 A oes yma newydd trist?
 A oes rhywun wedi madael
 Oedd yn canlyn Iesu Grist?
 "Oes," medd holl ganlynwyr Iesu;
 "Oes," medd plant yr Ysgol wiw;
 "Oes," medd rhai o'r afradloniaid
 S'yn yr ardal yma'n byw;
 "Oes," yw llais cyfarfod gweddi;
 "Oes," medd y gyfeillach fwyn,
 "Un arferai er yn ieuanc
 Yma dd'od i ddweyd ei gwyn."
 "GWILYM CRAIG Y TYLE" enwog,
 Heddyw sydd mewn oerllyd fedd,
 Wedi gorphen ar ei yrfa,
 Ei enaid sydd mewn tawel hedd;
 Ni ddaw gofid, poen, nac angeu,
 Byth o fewn y wlad lle nae.
 Ond llawenydd a dedwyddwech
 Gyda'r bendigedig rhai.
 Ni rhaid achwyn am i angeu
 Ei gymeryd ef cyn pryd;

Cafodd bron ei gyflawn ddyddiau,
 Gorchwyl yn ei law o hyd;
 Wedi'i gladdu yn y bedydd,
 Wedi'i ganu'n ngwaed yr Oen
 Wedi llwyr ddileu'i bechodau,
 Dianc wnaeth o fyd o boen.
 Os oedd eisieu cyfaill ffyddlon,
 WILLIAMS anwyl oedd efe;
 Medrai beunydd gydymdeimlo
 A'r rhai tlotaf yn mhob lle;
 Maddeu bai, a chuddio trosedd,
 Fel gwna'i Dad sydd yn y nef;
 A gwneyd holl ofidiau'i gyfaill
 Megis ei ofidiau ef.
 Ffarwel bellach, rhaid ymadael,
 Er ei ddoniau yn ei ddydd;
 Nid yn golled oedd, ond enill,
 Can's bu farw yn y ffydd;
 Minau rhoddaf heibio ganu,¹
 Gan ei adael ef mewn hedd;
 Gan obeithio cawn gyfarfod
 Eto ar ein newydd wedd.

GWILYM.

O! MOR gyfnewidiol ydyw
 Troion dyrus doeth yr Iôr;
 I olygon gwanaid dynion
 Maent fel tônau llaith y môr;
 Pan ddaw tôn o draw i'n golwg,
 Fe ddiflana cyn bo hir;
 Felly ninau, yr hîl ddynol,
 Nid oes i ni amser elir.
 Felly WILLIAM LEWIS WILLIAMS,
 Er mor uchel oedd mewn bri,
 Sydd yn huno heddyw'n dawel
 Yn mhriddellau'r ddaear ddu;
 Hiraeth sydd bron llethu'm calon,
 Dagrau ar fy ngruddiau sydd,
 Pan ddaw cofion am hen droion
 I fy meddwl nos a dydd.
 Colli'r bardd a'r cerddor celfydd,
 Colli un oedd fawr mewn dysg;
 Colli athraw goleuedig,
 Oedd fel seren yn ein mysg;
 Colli un oedd pawb yn garu
 A'i adwaenai yn mhob man;
 Colli un fu'n gymhorth filwaith,
 Do, i godi'r tlawd i'r lan.
 Colli blaenor wnaeth yr eglwys,
 O! r fath golled gafodd hi;
 Dyna pa'm mae Soar heddyw
 Yn ei galar wisgoedd du;
 Enwi holl rinweddau Gwilym,
 Yma fydd, mi wn 'n rhy faith;
 Tywallt dagrau, atal geiriau,
 Rhaid fel yntau¹ lawer gwaith.
 Ffarwel roddaf i'th weddillion,
 Er mor anhawdd, wrth dy fedd;
 Bydd dy enw i mi'n anwyl,
 Nes ail gwrdd yn ngwlad yr hedd;
 A thra heda'r fwyn efengyl
 I bellerau daear Duw;
 Bydd hoff enw "Craig y Tyle"²
 Yno megis dechreu byw.
 Chwithau blant ac hoff berth'nasau
 Sydd mewn hiraeth ar ei ol,
 Mynwch olew yn eich llestri,
 Nid fel y morwynion ffol,
 Fel bydd i chwi gael mynediad
 Clir i'r wynfa hardd ei gwedd,
 Ac os felly, ni rhaid i chwi
 Ofni angeu du na'r bedd.

HIRAETH FAB.

¹ Yr wyf yn cofio y brawd ugeiniau o weithiau gan deimladau yn methu siarad gair, ond tywallt dagrau yn hylif.
² Yr wyf yn meddwl y parha ei enw tra parhau yr hen don fendigedig "Craig y Tyle."